

Den ökande ojämlikheten beror inte på lönerna

Arbetsmarknadsnytt den 29 januari 2020

Oroas du över ökad ojämlikhet i inkomstfördelningen? Har du hört att inkomstskillnaderna bland OECD-länderna ökar allra snabbast i Sverige?

Då kan det vara intressant att veta varför den svenska inkomstspridningen ökar. Frågan utreds grundligt i den senaste långtidsutredningen från finansdepartementet, och det korta svaret är att det har förvånansvärt lite med arbetsmarknaden att göra.

Inkomster kan som bekant delas upp i förvärvsinkomster och kapitalinkomster. De förra kommer från arbetsmarknaden och deras fördelning beror på människors löner, arbetstid och hur många som har ett jobb. De senare är avkastning på finansiella tillgångar och investeringar. Båda inkomstslag påverkas av skattesystemet.

Det intressanta med den ökade svenska inkomstspridningen sedan mitten på 1990-talet är att den förklaras av kapitalinkomsterna. Lönespridningen ökade under början av 1990-talet men har sedan dess varit konstant för män och ökat marginellt för kvinnor.

Den svenska lönespridningen är dessutom synnerligen låg internationellt sett: Om vi utgår från en lön som är så låg att bara tio procent tjänar sämre, krävs inte mycket mer än en dubbling för att lönen istället ska hamna bland i den högsta tiondelen av lönefördelningen. Snittet inom OECD-länderna är att det krävs mer än en tredubbling. I USA är den höga lönen fem gånger så hög som den låga.

Samtidigt som löneskillnaderna varit fortsatt låga, har skillnaden i arbetstid mellan dem med längst och dem med kortast arbetstid minskat. Dessutom har sysselsättningen har ökat. Allt detta gör att ojämlikheten i arbetsinkomster numera är betydligt lägre än den var på 1990-talet.

Spridningen i kapitalinkomster har däremot ökat, och det har i grunden en enkel förklaring: De flesta investeringar har gått bra på lång sikt, och när tillgångarna säljs registreras en rejäl reavinst. Detta är en betydande förklaring till de stigande toppinkomsterna som ofta nämns i debatten. Men vad är det egentligen för investeringar det rör sig om?

Den som köpte aktier på 1990-talet gjorde en bra affär. Ännu bättre har det gått för dem som köpte småhus, som ökat tre gånger mer än konsumentprisindex den senaste 25års perioden. Både aktier och småhus bleknar emellertid i jämförelse med den verkliga vinstlotten: Bostadsrättslägenheter, som ökat sju gånger mer än konsumentpriserna. Jag skriver lott eftersom det mestadels handlar om tur: en bostad köps oftast när man behöver någonstans att bo och säljs när man behöver flytta. Den som har tur med timingen gör sannolikt sitt livs bästa ekonomiska affär.

Prisuppgången på bostäder är emellertid inte den enda faktor som förklarar den ökade ojämlikheten i kapitalinkomster. Även skattesystemet spelar roll, men kanske inte på det sätt som många tror. De

höga marginalskatterna på arbete (inklusive den såkallade värnskatten som funnits sedan 1995) har nämligen gjort det lönsamt att omvandla arbetsinkomster till kapitalinkomster.

Vad lär vi av allt detta? En slutsats är att den ökade ojämlikheten inte tyder på att det svenska samhället eller ens den svenska arbetsmarknadsmodellen håller på att gå sönder. En annan slutsats är att reformer för en fungerande hyresmarknad också kan främja jämlikheten, dels genom att dämpa prisuppgången på bostadsrätter och dels genom att göra det lättare även för alla som inte kan lägga kontantinsats på en bostadsrätt att skaffa bostad någon av landets städer.

En tredje slutsats är att i den mån riksbankens låga räntor har bidragit till prisuppgången på aktier och bostäder finns det fördelningsmässiga aspekter av Riksbankens lågräntepolitik som nog borde diskuteras mer.

Nu när värnskatten avskaffas kan det slutligen också vara värt att konstatera att sänkta marginalskatter på arbete inte behöver vara problematiskt ur ett fördelningsperspektiv om det kombineras med effektivare kapitalbeskattning. För att uppnå det krävs sannolikt en helhetsöversyn av skattesystemet - och det vore onekligen på tiden!

Andreas Bergh